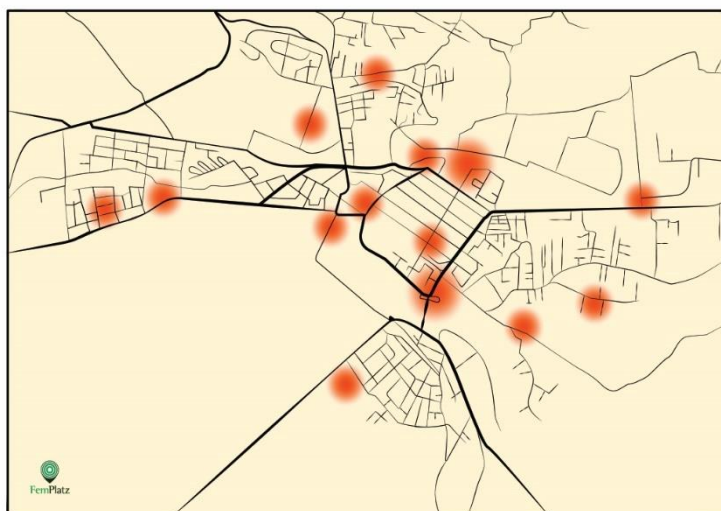

Kraljevo – bezbedan grad za žene i devojčice

Dr Vida Vilić

Dr Kosana Beker

Biljana Janjić

**KRALJEVO: DEVOJČICE I ŽENE
MAPIRAJU NEBEZBEDNA MESTA**

FemPlatz

Pančevo, decembar 2021. godine

SADRŽAJ

Lista grafikona	2
Uvod: o projektu i analizi.....	3
Rodna perspektiva i sektor bezbednosti.....	3
Grad Kraljevo: ključni elementi ljudske bezbednosti	6
Demografske odlike Kraljeva.....	6
Bezbednost u lokalnim dokumentima i telima za ravnopravnost	8
Stavovi građanki o lokalnoj bezbednosti	13
Osećaj bezbednosti žena i devojčica u kraljevu.....	18
Preporuke za unapređenje bezbednosti žena i devojčica u kraljevu	22
Aneks 1: Pozitivni primeri iz prakse drugih gradova.....	24
Grad Niš.....	24
Grad Leskovac.....	25

LISTA GRAFIKONA

Grafikon 1: Broj dece u sukobu sa zakonom 2018, 2019, 2020.

Grafikon 2: Prebivalište ispitanica

Grafikon 3: Starosno doba ispitanica

Grafikon 4: Nivo obrazovanja ispitanica

Grafikon 5: Lična procena materijalnog stanja ispitanica

Grafikon 6: Strah ispitanica od navedenih oblika nasilja

Grafikon 7: Bezbednosni problemi u gradu

Grafikon 8: Mere koje ispitanice preduzimaju za povećanje lične bezbednosti

Grafikon 9: Ko je zaslužan za bezbednost ispitanica?

Grafikon 10: Bezbednosti problemi u Kraljevu

Grafikon 11: Procena efikasnosti policije u Kraljevu

Mapa nebezbednih mesta u Kraljevu

UVOD: O PROJEKTU I ANALIZI

Analiza bezbednosti žena i devojčica u Kraljevu realizovana je u okviru projekta „Bezbedni gradovi za žene i devojčice” koje sprovodi udruženje građanki FemPlatz uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji. Bezbednost žena i devojčica u gradovima predstavlja jedno od ključnih pitanja u suzbijanju rodno zasnovanog nasilja, a jedinice lokalne samouprave imaju veoma važnu ulogu ne samo u sprečavanju nasilja prema ženama i devojčicama, već i u obezbeđivanju visokog nivoa bezbednosti na svojoj teritoriji. Cilj projekta je doprinos poboljšanju bezbednosti žena i unapređenje lokalne saradnje između različitih aktera u oblastima bezbednosti i rodne ravnopravnosti. Projekat realizujemo u Pančevu, Kraljevu i Zemunu.

Ova analiza urađena je kroz nekoliko faza, koje uključuju desk analizu postojećih lokalnih javnih politika u oblasti bezbednosti i rodne ravnopravnosti, kao i rada lokalnih tela, onlajn i telefonsko anketiranje žena i devojčica u Kraljevu o osećaju bezbednosti, informativnu sesiju sa različitim akterima. Ovaj proces trajao je od avgusta do decembra 2021. godine, a nakon toga izrađene su preporuke za lokalnu samoupravu.

Autorke se zahvaljuju svima koji su učestvovali u ovoj analizi i doprineli formulisanju preporuka za poboljšanje bezbednosti na lokalnom nivou. Organizacija FemPlatz se posebno zahvaljuje Loli Dangubić, Božidar Dangubiću i Ljubiši Iviću na pomoći pri izradi onlajn mape nebezbednih mesta u Kraljevu.

RODNA PERSPEKTIVA I SEKTOR BEZBEDNOSTI

Strah od kriminaliteta posmatra se kao značajan socijalni problem koji ima negativni uticaj na kvalitet života pojedinaca i šire društvene zajednice. Precizne studije o strahu od kriminaliteta služe kao dobar putokaz svim institucijama, grupama i pojedincima koji se bave problemom kriminaliteta. Posebno su značajne za utvrđivanje nivoa ostvarenosti subjektivne dimenzije prava na sigurnost, odnosno, prava da se ljudi osećaju sigurno i zaštićeno od kriminaliteta, kao osnovnog ljudskog prava. Iako na strah od kriminaliteta, pored samog kriminaliteta, utiču i drugi faktori, u savremenom društvu ovo postaje ozbiljan problem, pa se upoznavanje sa njegovim dimenzijama, karakteristikama i uzrocima postavlja kao imperativ u domenu lične i društvene bezbednosti i sigurnosti.¹

Prilikom ispitivanja straha od kriminaliteta neophodan je rodni pristup i ukazivanje na moguće razlike u shvatanju stepena ugroženosti kod žena i muškaraca. Dosadašnja

¹ Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N., Žunić, N. (2016) “Strah od kriminaliteta na teritoriji Grada Niša: ispitivanje rodni razlika”, Časopis TEME, g. XL, br. 2, april-jun 2016, str. 662

istraživanja pokazuju da je kod žena strah od kriminaliteta izraženiji nego kod muškaraca, iako su muškarci znatno češće žrtve krivičnih dela. Ova razlika se najčešće objašnjava činjenicom da krivična dela u kojima su žene češće žrtve (seksualni delikti i nasilje u porodici), u većoj meri izazivaju strah od kriminaliteta. Izraženiji strah od kriminaliteta kod žena može biti posledica percepcije povećanog rizika lične ranjivosti povezanog sa seksualnom prirodom pretnji kojima su bile ili smatraju da će biti izložene. U patrijarhalnom društvu žene se od detinjstva vaspitavaju da veruju da su osetljivije na kriminalitet, zbog čega su njihove životne aktivnosti često ograničene u cilju izbegavanja potencijalne viktimizacije. S druge strane, muškarci se vaspitavaju da budu neustrašivi i da ne priznaju osećanje ranjivosti i straha od kriminaliteta. Smatra se da žene intenzivnije ispoljavaju strah od kriminaliteta jer su u fizičkom smislu znatno ranjivije od većine muškaraca, potencijalnih napadača. Kada se govori o jače ispoljenom strahu od kriminaliteta kod žena, svakako mora da se uzme u obzir njihova rodna uloga, seksualna opresija i jača neformalna socijalna kontrola nad njihovim ponašanjem. Istraživanja pokazuju da je kod žena veći strah od kriminaliteta, pri čemu je najrašireniji strah od seksualnog zlostavljanja, posebno među studentkinjama. Takođe, kod žena je prisutan veći strah od ostalih oblika viktimizacije, poput fizičkog napada ili provala jer mogu dovesti do seksualnog zlostavljanja.

Značajni pokazatelji nivoa bezbednosti u društvu su strah od kriminaliteta, osećanje (ne)sigurnosti, kao i stepen zadovoljstva radom organa formalne društvene kontrole u otkrivanju i procesuiranju krivičnih dela.²

Za uvođenje rodne perspektive u sektor bezbednosti Republike Srbije veliki značaj imala su dva nacionalna akciona plana: Nacionalni akcioni plan (NAP) za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji 2010-2015³ i Nacionalni akcioni plan (NAP) za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji 2017-2020.⁴ Ovi dokumenti Vlade Republike Srbije definišu uključivanje rodne perspektive u sistem odbrane i bezbednosti, što znači, pored ostalog, formiranje institucionalnih tela i mehanizama u cilju promovisanja, unapređivanja i osiguravanja ravnopravnog učešća žena u sistemu odbrane, kao i prevenciju i zaštitu žena od seksualnog uznemiravanja i drugih oblika nasilja. U ovim dokumentima konstatovano je da je **u Srbiji bezbednost žena i devojčica ugrožena zbog siromaštva, diskriminacije, nepoštovanja osnovnih prava i sloboda i rodno zasnovanog nasilja** (nasilja u porodici, seksualnog nasilja, ekonomskog nasilja, trgovine ljudima i dr).

2 Isto, str. 663

3 Nacionalni akcioni plan za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji 2010-2015, ("Službeni glasnik RS" br. 102/2010)

4 Nacionalni akcioni plan za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji 2017-2020, ("Službeni glasnik RS" br. 53/2017)

Nakon petogodišnje primene prvog Nacionalnog akcionog plana, Politički savet Vlade za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana (2010-2015) ocenio je da je postignut značajan napredak u dostizanju postavljenih ciljeva i da su stvoreni uslovi za unapređenje primene ove rezolucije u narednom petogodišnjem periodu. Razmatrajući najznačajnije postignute rezultate u sprovođenju Nacionalnog akcionog plana u periodu od 2010. do 2015. godine, Politički savet Vlade istakao je da su formirana i funkcionalna skoro sva planirana institucionalna tela i mehanizmi za sprovođenje plana, osim savetnika za rod komandanata nacionalnih kontingenata u multinacionalnim operacijama; postignuta je „vidljivost“ zastupljenosti žena u sistemu bezbednosti, njihovog mesta i uloge u očuvanju mira i bezbednosti u Republici Srbiji; obrazovana su sva institucionalna tela za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana, kao i većina planiranih mehanizama rodne ravnopravnosti; obezbeđena je merljivost učinaka planiranih mera i aktivnosti sadržanih u Nacionalnom akcionom planu uz pomoć indikatora; povećana je ukupna zastupljenost žena u sistemu bezbednosti i ukupna zastupljenost žena u odlučivanju u sistemu bezbednosti; pokrenute su inicijative za izmenu i dopunu postojećih strategijskih i normativnih dokumenata ili za izradu novih dokumenata radi sprečavanja nasilja prema ženama; preduzete su pojedine delotvorne mere za podršku ženama radi boljeg usklađivanja njihove profesionalne i porodične uloge i sl.⁵

Kao opšti cilj NAP 2017-2020. određeno je **unapređenje bezbednosti žena u društvu kroz prevenciju, učestvovanje, zaštitu i oporavak, uz veću uključenost lokalne zajednice**, a sve kroz realizaciju posebnih ciljeva:

1. Unapređena efikasnost i efektivnost rada svih aktera, institucionalnih tela i mehanizama predviđenih za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana;
2. Razvijeni mehanizmi prevencije radi povećanja bezbednosti žena u miru, konfliktu i postkonfliktnom oporavku društva u zemlji i u inostranstvu;
3. Povećana zastupljenost, uključenost i odlučivanje žena u svim procesima koji se tiču očuvanja mira i bezbednosti;
4. Unapređeni normativni uslovi i institucionalni kapaciteti za dostupnu i delotvornu zaštitu žena;
5. Unapređen sistem podrške oporavka žena koje su pretrpele bilo koji oblik ugrožavanja bezbednosti u postkonfliktnom oporavku društva, kriznim i vanrednim situacijama.

Republika Srbija je unapređivala normativni okvir zaštite prava žena od diskriminacije u porodičnim odnosima, na radnom mestu i u drugim oblastima počev od 2002. godine, kada je prvi put inkriminisano nasilje u porodici, a u godinama koje su sledile i bračno silovanje i drugi oblici seksualnog nasilja, trgovine ljudima, povrede ravnopravnosti

⁵ Zaključak Vlade 05 broj 337-12773/2016-1 kojim se usvaja Nacionalni akcioni plan za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija - Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji (2017-2020) ("Sl. glasnik RS", br. 53/2017)

žena i muškaraca. Međutim, državni organi i ustanove koji treba da suzbijaju ove oblike kriminaliteta često ne pružaju delotvornu pravnu zaštitu i odgovarajuću psihosocijalnu pomoć i podršku ženama žrtvama rodno zasnovanog nasilja. Kada se radi o nasilju u porodici, kome su najčešće izložene žene i deca, mehanizmi za suzbijanje ovog oblika kriminaliteta nisu delotvorni i efikasni. I pored odgovarajuće zakonske regulative (krivičnopravna i porodičnopravna zaštita), kao i primera dobre prakse, još uvek ne postoji formalna i jasna institucionalna politika kako postupati sa žrtvama nasilja u porodici. Takođe, postoji nedovoljna obučenost profesionalca za rad sa ženama žrtvama nasilja, nedostaje multisektorska saradnja, saradnja sa organizacijama civilnog društva, posebni programi za podršku ženama žrtvama diskriminacije i nasilja, kao i ograničen pristup besplatnoj pravnoj pomoći.⁶

GRAD KRALJEVO: KLJUČNI ELEMENTI LJUDSKE BEZBEDNOSTI

Desk istraživanje ključnih elemenata ljudske bezbednosti u Kraljevu uključuje prikaz osnovnih demografskih odlika grada. Analizirana je starost stanovništva, polna struktura, radna sposobnost, stopa nezaposlenosti, visina prosečne zarade 2020. godine i broj korisnika novčane socijalne pomoći na dan 31.12.2020. godine, zato što ovi parametri mogu da oblikuju kriminalitet u jednoj lokalnoj sredini. Takođe, prikazan je i broj prijavljenih slučajeva nasilja prema deci, broj dece koja su tokom 2020. godine bila u sukobu sa zakonom, broj maloletnih učinilaca krivičnih dela, broj punoletnih pravnosnažno osuđenih lica prema mestu izvršenja dela i broj punoletnih lica pravnosnažno osuđenih za krivično delo krađe prema mestu izvršenja krivičnog dela. Analizirano je i postojanje lokalnih dokumenata koji se odnose na bezbednost građana i građanki, postojanje strategija za rodnu ravnopravnost, formiranje stalnih radnih tela za rodnu ravnopravnost ili tela za bezbednost na nivou lokalne samouprave.

DEMOGRAFSKE ODLIKE KRALJEVA

Kraljevo je grad u centralnom delu Srbije, u Raškom okrugu, a prema popisu iz 2011. godine u gradu je živelo 125.488 stanovnika (49% muškaraca, 51% žena).⁷ Prosečna starost stanovnika je 41,9 godina. U gradskim naseljima živi 54,8% građana a u prigradskim 45,2% stanovništva.

⁶ Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N., Žunić, N. (2016) "Strah od kriminaliteta na teritoriji Grada Niša: ispitivanje rodni razlika", Časopis TEME, g. XL, br. 2, april-jun 2016, str. 663

⁷ Grad Kraljevo, <https://www.kraljevo.rs/>

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku iz 2020. godine, ukupan broj stanovnika u Kraljevu je nešto manji (115.921 lica), a prosečna starost porasla je na 44 godine.⁸ Broj radno sposobnog stanovništva starosti od 15-64 godine u 2020. godini iznosio je 73.913 (49,7% žena).⁹

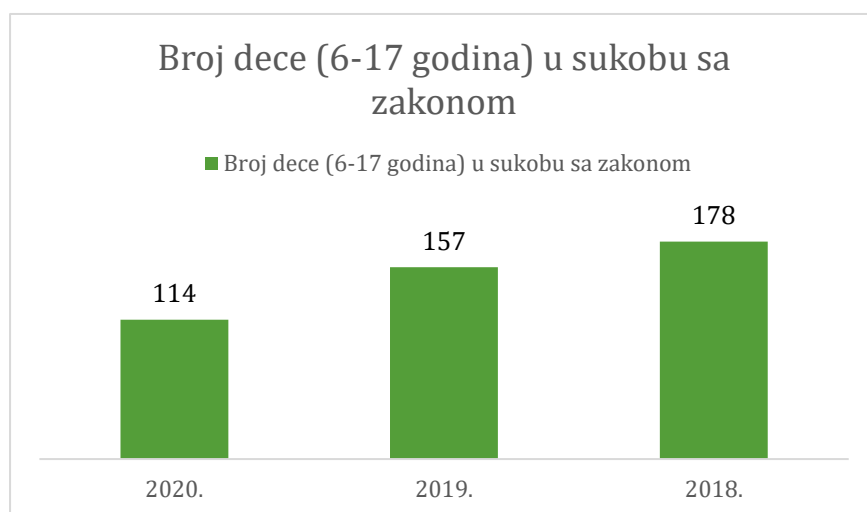
Prosečna zarada bez poreza i doprinosa u toku 2020. godine iznosila je 50.907 dinara.¹⁰ Kako nezaposlenost može da bude jedan od uzroka nasilja u društvu, bitno je napomenuti da je prema podacima iz 2020. godine, broj zaposlenih prema opštini rada bio 31.728, a prema opštini prebivališta 35.343 (55% muškarci, 45% žene). Rodni jaz je izraženiji kod nezaposlenih osoba, odnosno, broj registrovanih nezaposlenih lica u 2020. godini iznosio je 8.699 prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje, a 61% njih su žene.¹¹ Broj korisnika novčane socijalne pomoći na dan 31.12.2020. godine prema podacima Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja iznosio je 2.439 osobe.¹²

Podaci za 2020. godinu:

Broj prijavljenih slučajeva nasilja prema deci: 281

Broj prijavljenih slučajeva nasilja prema ženama: 440

(Republički zavod za socijalnu zaštitu)

Tokom 2020. godine, broj dece od 6 do 17 godina u sukobu sa zakonom je manji nego prethodnih godina (114 u 2020, 157 u 2019, 178 u 2018. godini).¹³

Grafikon 1: Broj dece u sukobu sa zakonom 2018, 2019. i 2020.

⁸ DevInfo baza, Profil Kraljeva, 2021, Republički zavod za statistiku, http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Kraljevo_EURSRB002001_007001.pdf, str. 2

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid, str. 4

¹¹ Ibid

¹² Ibid, str. 11

¹³ Ibid, str.12

Prema Statistici pravosuđa, tokom 2020. godine, prema mestu izvršenja krivičnog dela, bilo je 31 maloletnih učinilaca krivičnih dela starosti od 14 do 17 godina kojima su izrečene krivične sankcije; 380 punoletnih pravosnažno osuđenih lica i 78 pravosnažno punoletnih lica osuđenih za krivično delo krađe.¹⁴

BEZBEDNOST U LOKALNIM DOKUMENTIMA I TELIMA ZA RAVNOPRAVNOST

Skupština grada Kraljeva usvojila je nekoliko važnih javnih politika u oblasti bezbednosti i rodne ravnopravnosti, uključujući Strategiju socijalne politike grada Kraljeva 2013-2020, Strategiju razvoja grada Kraljeva, Strategiju bezbednosti saobraćaja grada Kraljeva i Strategiju sa lokalnim akcionim planom za rodnu ravnopravnost grada Kraljeva za period od 2021. do 2026. godine.

Strategija socijalne politike grada Kraljeva 2013-2020¹⁵ usvojena je 2013. godine, sa ciljem da se socijalna politika usmeri ka aktivnostima koje će doprineti delotvornom uključivanju svih ranjivih grupa stanovništva u društveni život Kraljeva, efikasnom suzbijanju siromaštva i odgovarajućoj socijalnoj zaštiti onih kojima je to najpotrebnije.¹⁶ Strategija socijalne politike grada Kraljeva oslanja se na relevantne zakone, uključujući Zakon o ravnopravnosti polova, na osnovu koga se ukazuje na obavezu organa jedinice lokalne samouprave u poštovanju ustavnih i međunarodnih standarda u ovoj i drugim oblastima relevantnim za socijalnu zaštitu.¹⁷

Ova strategija se poziva i na nacionalne strateške dokumente, između ostalog i na Nacionalnu strategiju za prevenciju i zaštitu dece od nasilja,¹⁸ Nacionalnu strategiju za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima¹⁹ i na Strategiju borbe protiv trgovine ljudima.²⁰ Na osnovu Nacionalne strategije za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, uloga lokalne samouprave se vidi u:

¹⁴ DevInfo baza, Profil Kraljeva, 2021, Republički zavod za statistiku, str.13

¹⁵ Strategija socijalne politike Grada Kraljeva 2013-2020, <https://www.kraljevo.rs/wp-content/uploads/2017/11/10-Strategija-socijalne-politike-grada-Kraljeva-za-period-od-2013-2020-godine.pdf>

¹⁶ Ibid, str. 4

¹⁷ Ibid, str. 13

¹⁸ Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine, Sl.glasnik RS br.80/20.

¹⁹ Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, Sl.glasnik RS br.27/11.

²⁰ Strategija borbe protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji, Sl.glasnik RS br.111/06.

- podršci programima koji promovišu nenasilno ponašanje i promovisanje alternativa u ponašanju i odnosima,
- sprovođenju specijalizovanih programa za mlade koji su bili žrtve nasilja ili koji su ugroženi nasiljem,
- sprovođenju programa u kojima mladi učestvuju kao aktivisti i vršnjački edukatori,
- aktivnijoj ulozi lokalne samouprave i lokalnih tela za rodnu ravnopravnost kao aktivnih promotera u borbi protiv nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima,
- izradi, promociji i sprovođenju lokalnih akcionih planova za borbu protiv nasilja nad ženama,
- podršku realizaciji specijalizovanih usluga za žrtve nasilja u lokalne sisteme usluga u oblasti socijalne zaštite, koji se finansiraju iz budžeta jedinica lokalne samouprave,
- umrežavanju socijalnih aktera i osiguravanju rada sigurnih kuća u saradnji sa svim relevantnim činiocima.

Nadalje, lokalna strategija oslonjena je i na Nacionalnu strategiju za prevenciju i zaštitu dece od nasilja, kojom je definisana uloga lokalne samouprave u podizanju svesti građana, a posebno dece, uz njihovo aktivno učešće, o problemima nasilja i formiranje stavova o neprihvatljivosti svih vidova nasilja u svim okruženjima, razvoj i implementaciju programa za prevenciju nasilja nad decom, uspostavljanje delotvornih multisektorskih i multidisciplinarnih mreža za sprečavanje i zaštitu dece od zlostavljanja, zanemarivanja i iskorišćavanja, razvoj službi i usluga za rad sa žrtvama i učiniocima nasilja, jačanje stručnih kapaciteta i veština svih koji rade sa decom na sprečavanju i zaštiti dece od nasilja, kao i uspostavljanje sistema stalnog praćenja podataka o zlostavljanju, zanemarivanju i iskorišćavanju dece. Poseban akcenat se stavlja na osnaživanje i podršku porodici (biološkoj, hraniteljskoj, usvojiteljskoj) u prevenciji i zaštiti dece od nasilja i razvoj usluga žrtvama nasilja.

U Strategiji socijalne politike grada Kraljeva ukazano je na strateške ciljeve u borbi protiv trgovine ljudima. Ciljevi su grupisani u pet oblasti, od kojih su za sektor bezbednosti najbitnije sledeće oblasti: unapređenje institucionalnog okvira gde se prepoznaju aktivnosti na nivou lokalne samouprave u smislu unapređenja mehanizama za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtvama trgovine ljudima i stručno usavršavanje svih aktera uključenih u prepoznavanje i pružanje usluga žrtvama trgovine ljudima; preventivna uloga lokalne samouprave u povećanju svesti o problemu trgovine ljudima kao oblika modernog ropstva i smanjivanju faktora rizika i podložnosti problemu kod podložnih grupa; unapređenje pomoći, zaštite i reintegracije žrtava koje se odnosi na poboljšanje identifikacije žrtava svih oblika trgovine ljudima, sprečavanje sekundarne viktimizacije žrtva/svedoka trgovine ljudima i sprovođenje dugoročnih mera i programa zaštite i reintegracije žrtava trgovine ljudima.

Nadalje, u Strategiji socijalne politike grada Kraljeva evidentiran je porast broja maloletnika i mladih punoletnih lica učinilaca krivičnih dela, kao i značajan broj osoba, posebno žena, koje se obraćaju nadležnim institucijama zbog nasilja u porodici, a broj dece žrtava nasilja i broj žrtava partnerskog nasilja je u porastu.²¹ Zbog toga su planirane mere i aktivnosti koje se odnose na decu sa delikventnim i asocijalnim ponašanjem²², žrtve nasilja u porodici i druge žrtve nasilja²³ i žrtve trgovine ljudima.²⁴

Akcionim planom koji je deo Strategije socijalne politike grada Kraljeva 2013-2020,²⁵ u delu koji se odnosi na socijalnu zaštitu (tematska oblast 3), propisano je da je cilj obezbeđivanje efikasnih i kvalitetnih usluga socijalne zaštite zasnovane na realnim potrebama u standardima kvaliteta u funkciji povećanja kvaliteta života u gradu Kraljevu i planirano je nekoliko programa koji treba da doprinesu tom cilju. Neki od programa su:

- Deca sa delinkventnim i asocijalnim ponašanjem (program 3.3),²⁶ kojim su planirani projekti prevencije nasilničkog ponašanja, čiji su nosioci NVO, Centar za socijalni rad, škole i policijske uprave);
- Žrtve nasilja u porodici i druge žrtve nasilja (program 3.4),²⁷ kojim su planirani projekti prevencije nasilja u porodici, prevencije nasilja nad decom i decom sa invaliditetom, prevencije nasilja nad starijima i osobama sa invaliditetom, prevencije vršnjačkog nasilja i dalja edukacija pružalaca usluga. Planirani nosioci aktivnosti su NVO, policijske uprave, Centar za socijalni rad, zdravstvene ustanove, obrazovne ustanove, pravosudni organi, kao i organi lokalne samouprave;

²¹ Ibid, str. 18

²² Kampanje za podizanje svesti, unapređenje i proširenje aktivnosti savetovališta za podršku mladima sa delikventnim i asocijalnim ponašanjem, realizacije programa za prevenciju poremećaje ponašanja i delikvenciju, realizacija specijalizovanih programa za resocijalizaciju dece sa poremećajima u ponašanju, intenziviranje aktivnosti Koordinacionog odbora za prevenciju bolesti zavisnosti u delu realizacije preventivnih i kurativnih programa sa rizičnim grupama dece i omladine. Ibid, str. 27-28

²³ Podizanje svesti građana o problemima nasilja, realizacija program na temu tolerancije i komunikacionih veština, potpisivanje Protokola o saradnji lokalnih institucija i ustanova u procesu podrške i zaštite žrtvama nasilja, realizacija programa za shvatanje rodni uloga sa pojačanim aktivnostima u ruralnoj oblasti i udaljenim naseljenim mestima, realizacija programa podrške i zaštite žrtvama nasilja u porodici, realizacija programa za sprečavanje nasilja nad decom, a posebno nad decom sa smetnjama u razvoju i psihičkim poremećajima, sa aktivnim uključivanjem dece, intenziviranje aktivnosti savetovališta - za predbračne, bračne i porodične odnose, psihološkog (pri centru za socijalni rad) i razvojnog savetovališta (pri zdravstvenom centru) i specijalizovana edukacija stručnjaka za rad sa žrtvama nasilja i počiniocima nasilja u svim relevantnim lokalnim institucijama. Ibid, str. 27-28

²⁴ Realizacija kampanja za podizanje svesti na temu trgovine ljudima i eksploatacije, realizacija preventivnih programa namenjenih rizičnim grupama, deci i mladima, unapređivanje međusektorske saradnje institucija uključenih u podršku žrtvama trgovine ljudima u lokalnoj zajednici, podizanje osetljivosti lokalne zajednice za specifične potrebe žrtava trgovine ljudima. Ibid, str. 27-28

²⁵ Ibid, str. 27

²⁶ Ibid, str. 38

²⁷ Ibid, str. 40

- **Žrtve trgovine ljudima** (program 3.5), kojim je planiran projekat senzibilizacije lokalne sredine za sve vidove trgovine ljudima, program prevencije trgovine ljudima, podrške žrtvama trgovine u cilju prevazilaženja traume i reintegracije i zaštite od retrafikinga i zaštite žrtava trgovine ljudima od institucionalne retraumatizacije kroz specijalizovane edukacije profesionalaca. Planirani nosioci aktivnosti su NVO, policijske uprave, Centar za socijalni rad, zdravstvene ustanove i savetovaništa.

Pored toga, u delu koji se odnosi na institucionalne kapacitete (tematska oblast 4),²⁸ cilj je unapređenje stručnih kapaciteta lokalnih službi i ustanova za realizaciju aktivnosti u oblasti socijalne politike, socijalne zaštite i nevladinog sektora, a kao aktivnosti su planirane formiranje mobilnih timova i stručno usavršavanje zaposlenih.

Strategija razvoja grada Kraljeva²⁹ ne pominje kriminalitet, kao ni bezbednost u gradu, iako je za to postojala mogućnost i potreba u delu koji se odnosi na kvalitet života u gradu.

Strategija bezbednosti saobraćaja grada Kraljeva³⁰ usmerena je na detaljnu analizu podataka o postojećem stanju bezbednosti saobraćaja u gradu i planovima za poboljšanje

Veoma je pozitivno što je u Kraljevu usvojena **Strategija sa lokalnim akcionim planom za rodnu ravnopravnost grada Kraljeva za period 2021-2026. godine**.³¹ U strategiji je konstatovano da je rodnu ravnopravnost teško ostvariti bez srazmernog i neposrednog učešća žena u procesu donošenja odluka u svim oblastima javnog života i na svim nivoima, predstavljena je rodna statistika u organima i službama grada Kraljeva,³² a ukazano je i da su Romkinje, žene sa invaliditetom i pripadnice drugih ranjivih grupa upadljivo odsutne iz javnog i političkog života. Navedeno je da je osnovni preduslov demokratije da žene i muškarci imaju jednake mogućnosti i ravnopravan pristup položajima moći i odlučivanja u svim oblastima javnog i političkog života na svim nivoima, uključujući nivo izvršne vlasti, kao i oblasti u kojima su žene naročito malo zastupljene (ekonomija, bezbednost, energetika, saobraćaj, sport i diplomatska služba). U delu koji se odnosi na zastupljenost žena i muškaraca na mestima

²⁸ Ibid, str. 42

²⁹ Strategija razvoja Grada Kraljeva, <https://www.kraljevo.rs/wp-content/uploads/2017/11/21012015-STRATEGIJA-RAZVOJA-GRADA-KRALJEVA-1.pdf>

³⁰ Strategija bezbednosti saobraćaja Grada Kraljeva, <https://www.kraljevo.rs/wp-content/uploads/2018/03/10.10.2014-Prilog-1-Strategija.pdf>

³¹ Strategija sa lokalnim akcionim planom za rodnu ravnopravnost Grada Kraljeva za period 2021-2026. godine, <https://www.kraljevo.rs/wp-content/uploads/2021/07/Strategija-RR-2021-2026.pdf>

³² Ibid, str.19

odlučivanja,³³ navedeno je da su predsednik Skupštine grada Kraljeva i zamenik predsednika muškarci, a da se na poziciji sekretara skupštine i zamenika sekretara nalaze žene. Od 11 šefova odborničkih grupa samo su tri žene, a da je u sazivu Skupštine za 2018. godinu bilo 49 odbornika i 21 odbornica.

U delu strategije koji se odnosi na rodno zasnovano nasilje prema ženama,³⁴ ukazuje se da je u pitanju i uzrok i posledica rodne nejednakosti, za koju su odgovorne postojeće norme i stavovi, jer u patrijarhalnom društvu, u kome su različite rodne uloge namenjene muškarcima i ženama, a uloge i osobine muškaraca su privilegovane, žene i devojčice su češće i ozbiljnije od muškaraca i dečaka pogođene različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja.³⁵ Podaci predstavljeni u strategiji odnose se na period 2014-2018. godine i pokazuju da je došlo do porasta rodno zasnovanog nasilja prema ženama na teritoriji grada Kraljeva: tokom 2014. godine broj slučajeva nasilja u porodici koji su prijavljeni policiji ili je policija intervenisala iznosio je 780, dok je tokom 2018. godine taj broj bio 940. Pored prijave koje su podnošene policiji, prijave su podnošene i Centru za socijalni rad (2014. godine – 519, 2018. godine – 807) i Osnovnom javnom tužilaštvu (2014. godine – 340, 2018. godine – 807). U svim slučajevima nasilja, žrtve su u najvećem broju slučajeva bile žene i to: 2014. godine – 85 žrtava od 122, 2015. godine – 111 žrtava od 140, 2016. godine – 139 žrtava od 168, 2017. godine – 90 žrtava od 128 i 2018. godine – 36 žrtava od 48. Iako je broj prijavljivanih dela nasilja u porodici rastao do 2018. godine, broj podnetih krivičnih prijava je manji: 2014. godine je za nasilje u porodici podneto ukupno 116 krivičnih prijava, dok je 2018. godine ovaj broj iznosio 48 krivičnih prijava, u odnosu na 940 prijava podnetih policiji, 807 Centru za socijalni rad i 807 Osnovnom javnom tužilaštvu za 2018. godinu. Puni efekti Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, kojih se uređuje sprečavanje nasilja u porodici i postupanje državnih organa i ustanova u sprečavanju nasilja u porodici i pružanje zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici, koji je stupio na snagu tokom 2017. godine, mogu se videti u 2018. i 2019. godini. Intenziviran je rad i postupanje Internog tima za zaštitu od nasilja u porodici pri Centru za socijalni rad u Kraljevu. U toku 2019. godine u Centru za socijalni rad, rađeno je sa 549 novoevidentiranih žrtava porodičnog nasilja, 62 retroaktivnih i 210 lica sa kojim je rad nastavljen a započet je u 2018. godini. Po evidenciji kojom raspolaže Centar za socijalni rad, hitne mere su izrečene prema 343 lica koji su potencijalni učinioci nasilja u odnosu na 465 žrtava.

Strategija se bavi i zdravljem žena i muškaraca, kao i položajem žena na selu, ali sa aspekta njihovih zdravstvenih i socio-ekonomski prava, a ne sa stanovišta bezbednosti.

Jedan deo strategije posvećen je ciljevima za rodnu ravnopravnost grada Kraljeva za period od 2021-2026. godine,³⁶ a kao najbitniji ciljevi prepoznati su: (1) promenjeni

³³ Ibid, str.20

³⁴ Ibid, str.22

³⁵ Ibid, str.23

³⁶ Ibid, str.31

rodni obrazci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti, (2) povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politike i mera jednakih mogućnosti i (3) sistemsko uvođenje rodne perspektive u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika. Ujedno je urađen i Akcioni plan,³⁷ kojim su ciljevi konkretizovani i razrađeni. Predviđeni su i mehanizmi za praćenje, izveštavanje i ocenu realizacije strategije sa lokalnim akcionim planom za rodnu ravnopravnost.³⁸ Proces praćenja i evaluacije sprovodi se: prikupljanjem podataka, analizom podataka, izveštavanjem i korišćenjem analize, dok je za praćenje realizacije planiranih aktivnosti, osim nosilaca aktivnosti, nadležan i Savet za rodnu ravnopravnost grada Kraljeva, uz uključivanje partnerskih organizacija i institucija.

STAVOVI GRAĐANKI O LOKALNOJ BEZBEDNOSTI

Zahvaljujući opsežnom naučnom posmatranju na međunarodnom i komparativnom planu, strah od kriminaliteta smešten je u javni diskurs i značajna je politička tema koja unosi promene u zajednicu. Istraživanja su usredsređena na otkrivanje predviđanja straha od kriminaliteta ili onih sociodemografskih i drugih obeležja koja znatno koreliraju sa pokazateljima straha od kriminaliteta. Utvrđeno je da pol ispitanika predstavlja jedan od najznačajnijih faktora predviđanja straha od kriminaliteta.³⁹

Retka istraživanja realizovana u Srbiji potvrdila su povezanost pola sa osećanjem straha od kriminaliteta. U Srbiji je prvo istraživanje straha od kriminaliteta sprovedeno 1988. godine u Beogradu putem ankete sa 400 ispitanika/ispitanica.⁴⁰ Slično istraživanje sprovedeno je u Nišu 2015. godine.⁴¹

Za potrebe analize bezbednosti žena i devojčica, anketirano je ukupno 157 žena sa prebivalištem na teritoriji grada Pančeva, Kraljeva i opštine Zemun. Podaci su prikupljeni korišćenjem onlajn ankete, metodom anketiranja ispitanica preko interneta i društvenih mreža na osnovu posebno sačinjenog upitnika. Upitnik je distribuiran putem društvenih mreža i mejling lista. Po završetku onlajn anketiranja, dodatno su telefonom anketirane žene iz uzrasnih kategorija u kojima je bilo najmanje odgovora. Anketiranje je sprovedeno od avgusta do oktobra 2021. godine. Izabrana metoda ne predstavlja reprezentativan uzorak, a dodatno ograničenje je odabir onlajn ankete za prikupljanje mišljenja i osećaja bezbednosti žena. Onlajn anketa dostupna je samo

³⁷ Ibid, str.36

³⁸ Ibid, str.49

³⁹ Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N., Žunić, N. (2016) „Strah od kriminaliteta na teritoriji Grada Niša: ispitivanje rodni razlika”, časopis TEME, g. XL, br. 2, april-jun 2016, str. 664

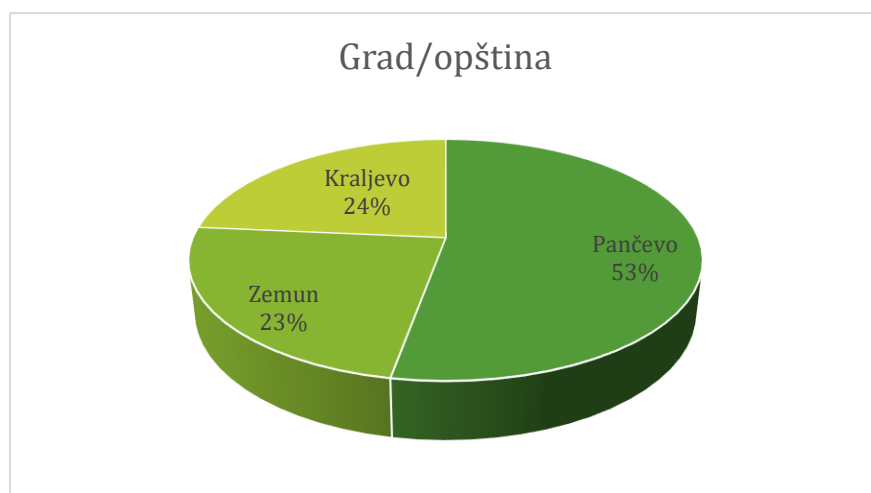
⁴⁰ Nikolić Ristanović, V. (1990). „Strah od kriminaliteta u Beogradu”, Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 343– 344.

⁴¹ Istraživanje je sprovedeno u okviru šireg projekta „Ka rodno osetljivoj strategiji bezbednosti grada Niša”, koji je realizovao stručni tim Ženskog istraživačkog centra za edukaciju i komunikaciju iz Niša, uz finansijsku pomoć OSCE Mission to Serbia Democratization Department DEMSEC, a rezultati istraživanja predstavljeni su u Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N., Žunić, N. (2016) “Strah od kriminaliteta na teritoriji Grada Niša: ispitivanje rodni razlika”, Časopis TEME, g. XL, br. 2, april-jun 2016, str. 668-674.

devojkama/ženama koje koriste internet, imaju tehničke veštine za popunjavanje onlajn upitnika, prate rad organizacije FemPlatz i partnerskih organizacija. Rezultate treba posmatrati kao ilustraciju stavova devojčica i žena i kao okvirni vodič za davanje preporuka i predloga za unapređenje bezbednosti u lokalnoj zajednici.

Anketirano je ukupno 157 ispitanica ženskog pola koji imaju prebivalište na teritoriji gradova Pančevo i Kraljevo i na teritoriji opštine Zemun, a 91,1% ispitanica živi u gradskoj sredini (91,1%).

Grafikon 2: Prebivalište ispitanica

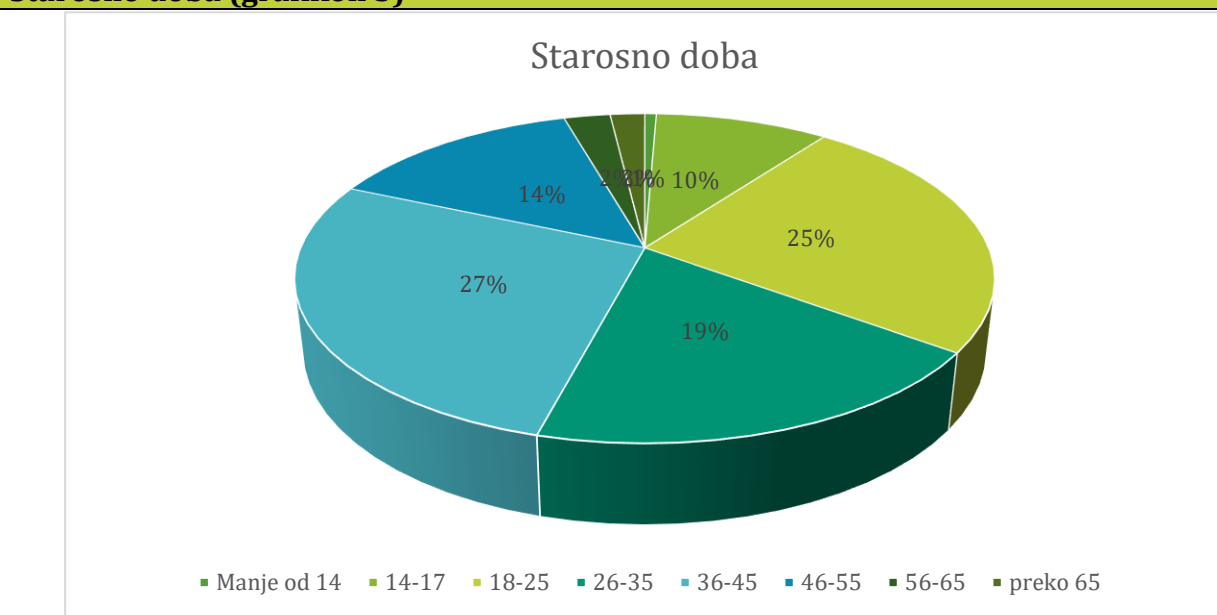

Najveći broj ispitanica je u starosnoj grupi od 36 do 45 godina dok je najmanje žena preko 65 godina i devojčica ispod 14 godina. Više od polovine žena u uzorku ima visoko obrazovanje (53,5%), zatim srednje (31,8%), dok je najmanje žena sa

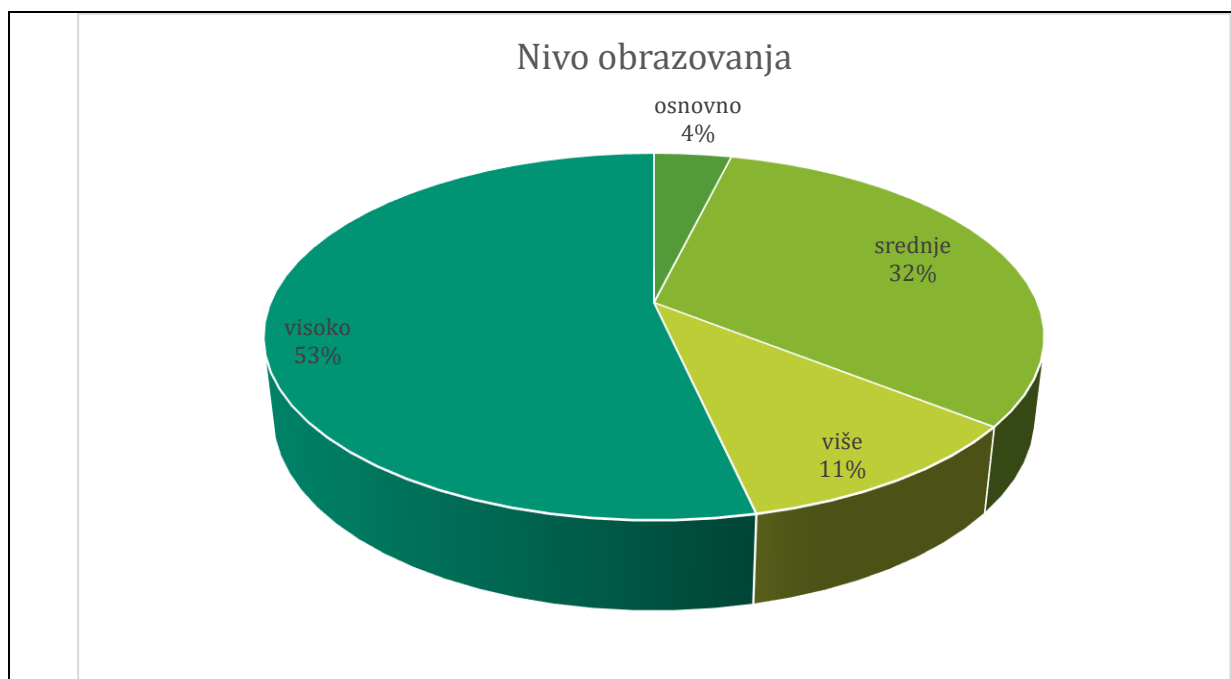
višim (10,8%) i osnovnim obrazovanjem (3,8%). Skoro polovina (45,3%) je zaposlena na neodređeno vreme, a 22,9% su učenice/studentkinje. Najveći broj ispitanica svoje materijalno stanje opisuje kao osrednje (43,79%) i dobro (42,7%).

Demografski podaci

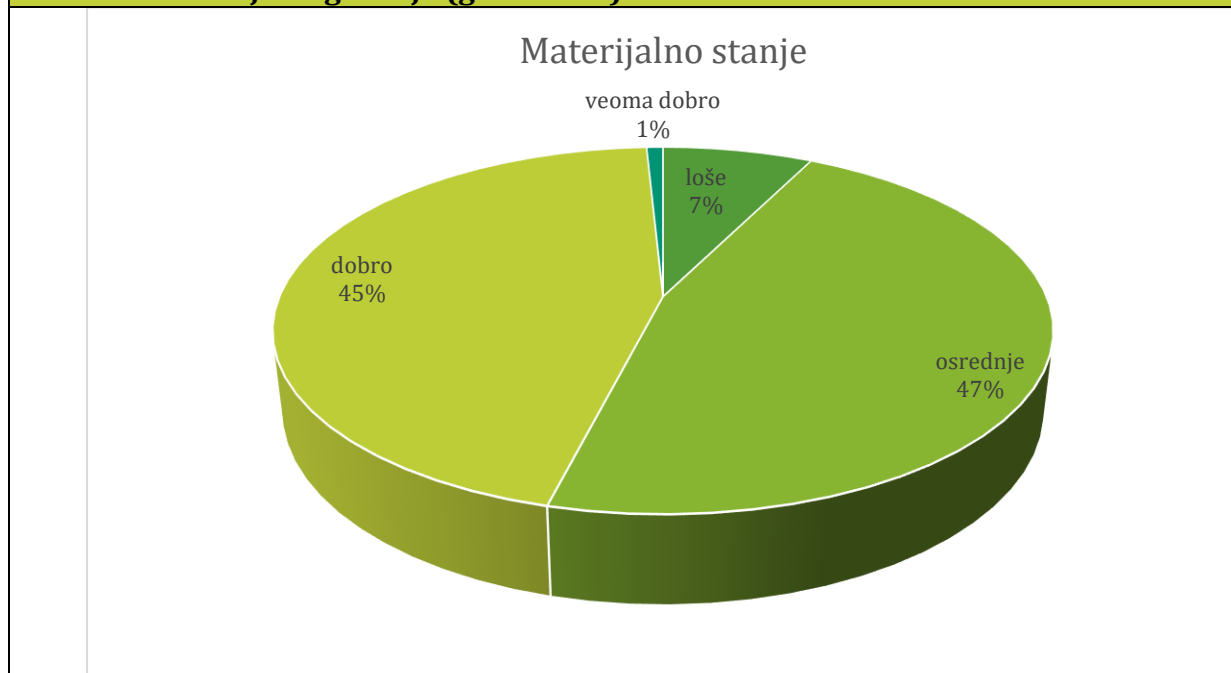
Starosno doba (grafikon 3)

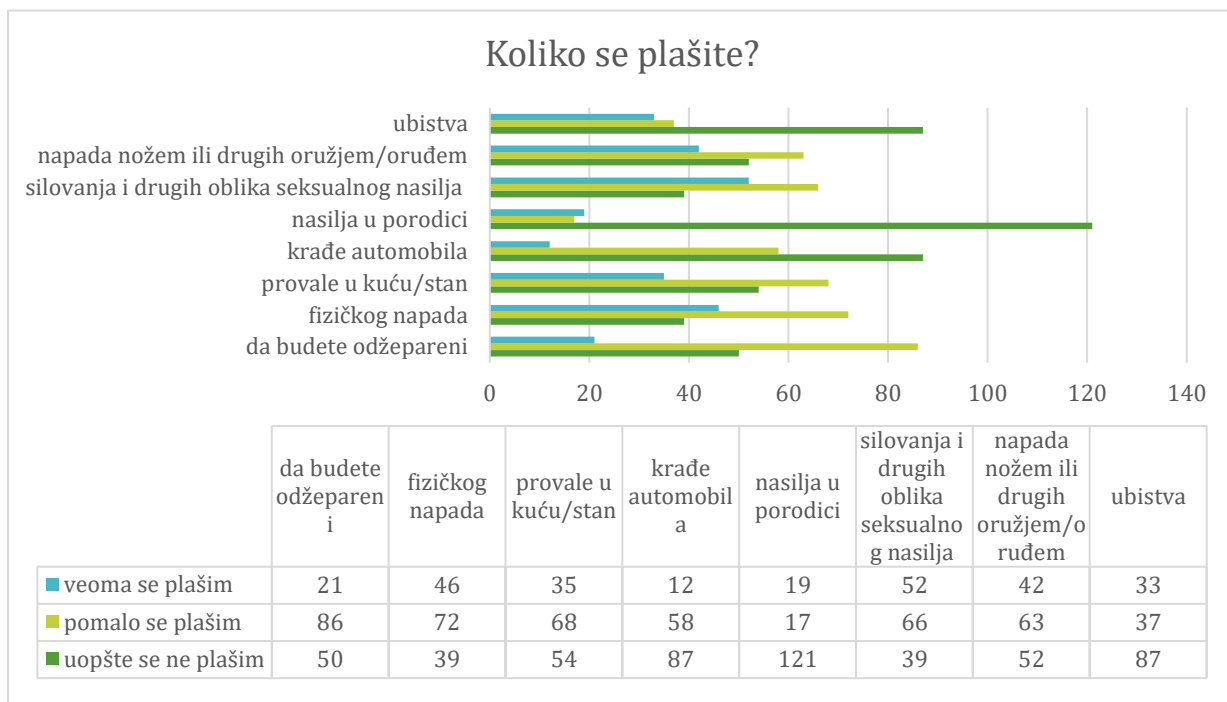
Obrazovanje (grafikon 4)

Procena materijalnog stanja (grafikon 5)

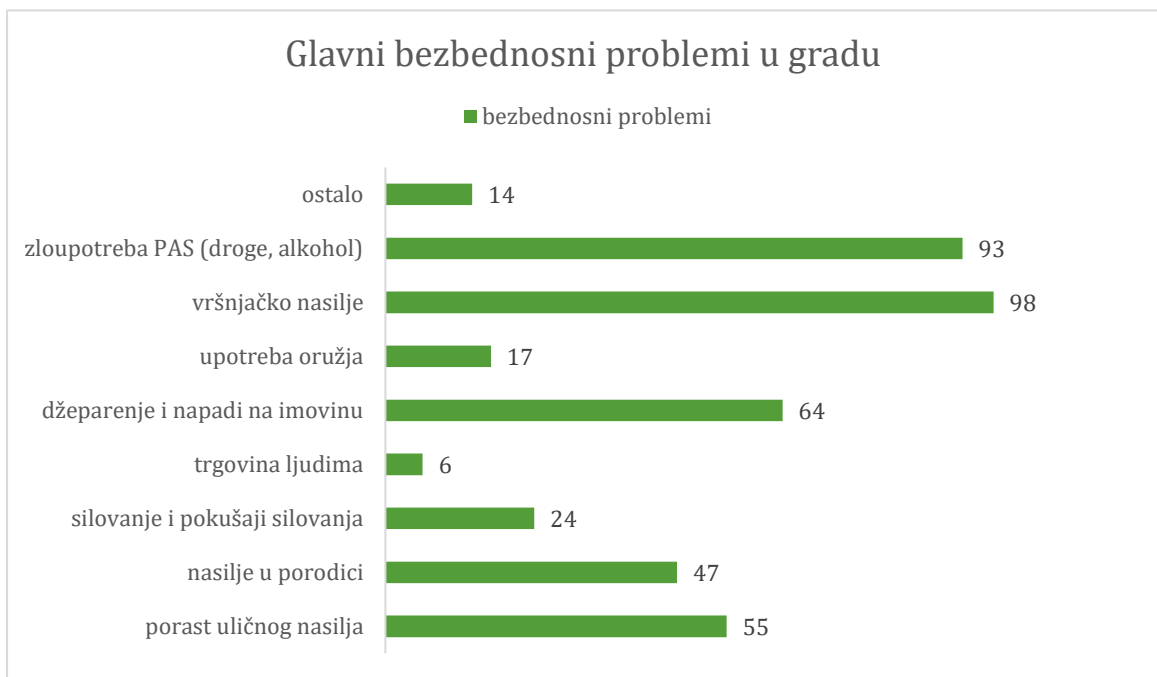

Preko polovine ispitanica navodi da se oseća pomalo/ponekad nebezbedno (52,2%) u svom gradu s tim što postoji značajna razlika između gradova – u Pančevu se 44,5% žena ponekad oseća nebezbedno nasuprot 67,5% žena u Kraljevu i Zemunu. U ukupnom uzorku, samo 8,3% žena se oseća sasvim bezbedno. Takođe, 51,6% ispitanica navodi da se ponekad plaše da noću same idu kroz svoje naselje ili grad.

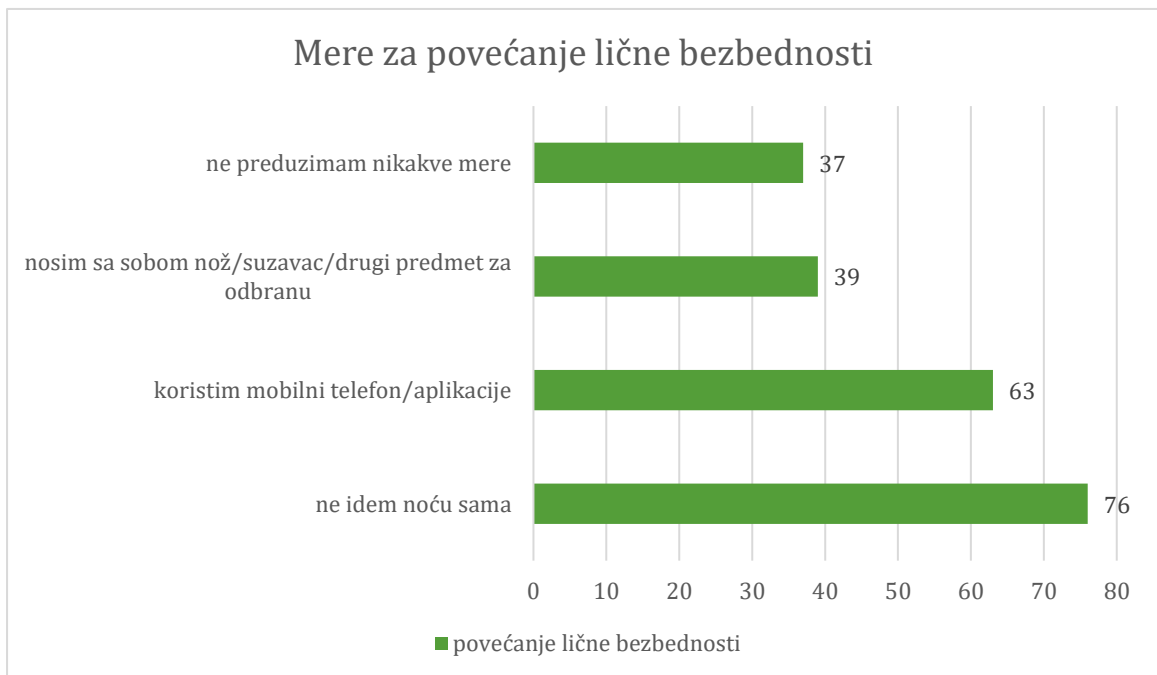
Grafikon 6: Strah ispitanica od navedenih oblika nasilja

U ovom uzorku, čak 77% žena se uopšte ne plaši nasilja u porodici, ali navode da se veoma plaše silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja, fizičkog napada i napada nožem ili drugim oružjem. Upadljivo je da najveći broj žena ističe da se pomalo plaši gotovo svakog od ponuđenih oblika nasilja. Međutim, procenjuju da su vršnjačko nasilje, zloupotreba psihoaktivnih supstanci, džeparenje i napad na imovinu najvažniji bezbednosni problemi u njihovom gradu. Pored toga, dodale su i probleme kao što su seksualno uznemiravanje, napadi i otimanje na ulici, strah od uličnih životinja, nasilnička vožnja.

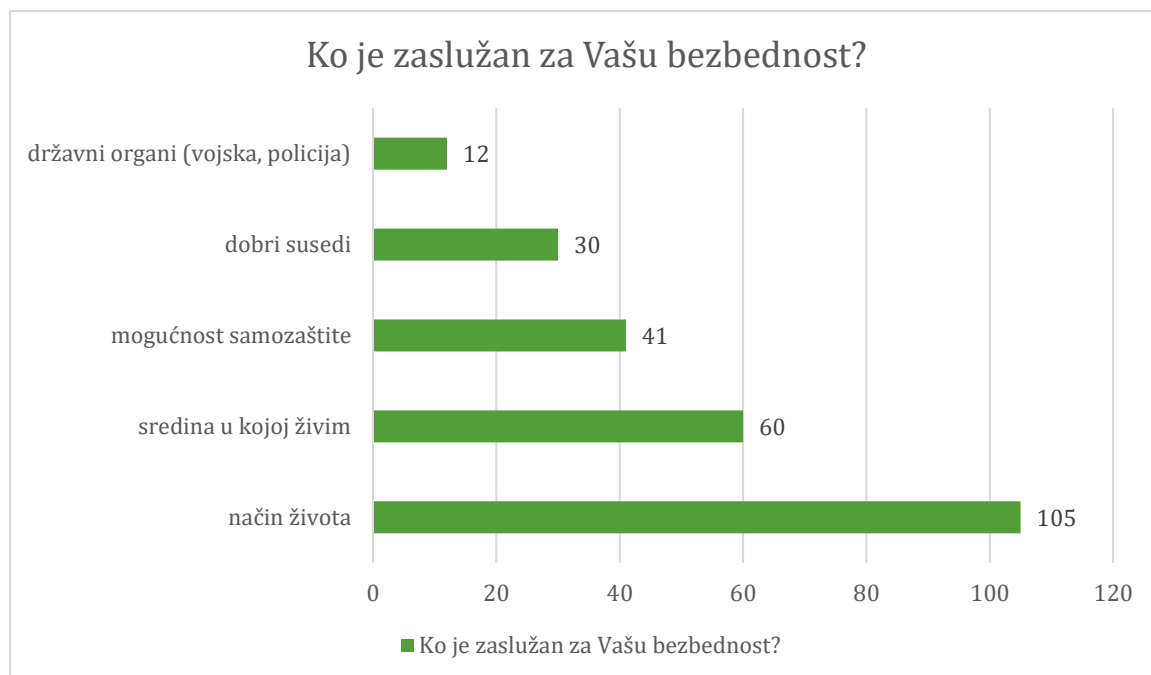
Grafikon 7: Bezbednosni problemi u gradu

Kako bi osigurale sopstvenu bezbednost, najveći broj žena navodi da ne idu noću same (48,4%), koriste mobilni telefon/aplikacije (40,1%), nose sa sobom nož/suzavac ili drugi predmet za odbranu (24,8%). Dodaju i da uglavnom idu kolima, drže ključeve u ruci, trude se da noću ne zalaze u neprometne delove grada, idu dobro osvetljenim ulicama i u rukama drže telefon, idu biciklom jer procenjuju da ih je tako teže zaustaviti i pratiti, ali i izbegavaju gradski prevoz.

Grafikon 8: Mere koje ispitanice preduzimaju za povećanje lične bezbednosti

Najveći broj žena i devojčica procenjuje da je za njihovu ličnu bezbednost zaslužan način života (66,9% odgovora), ali i sredina u kojoj žive, mogućnost samozaštite i dobri susedi, a kao dodatnu podršku navode i roditelje, prijatelje, porodicu. Tek 7,6% ispitanica procenjuje da su državni organi (policija, vojska) zaslužni za njihovu bezbednost.

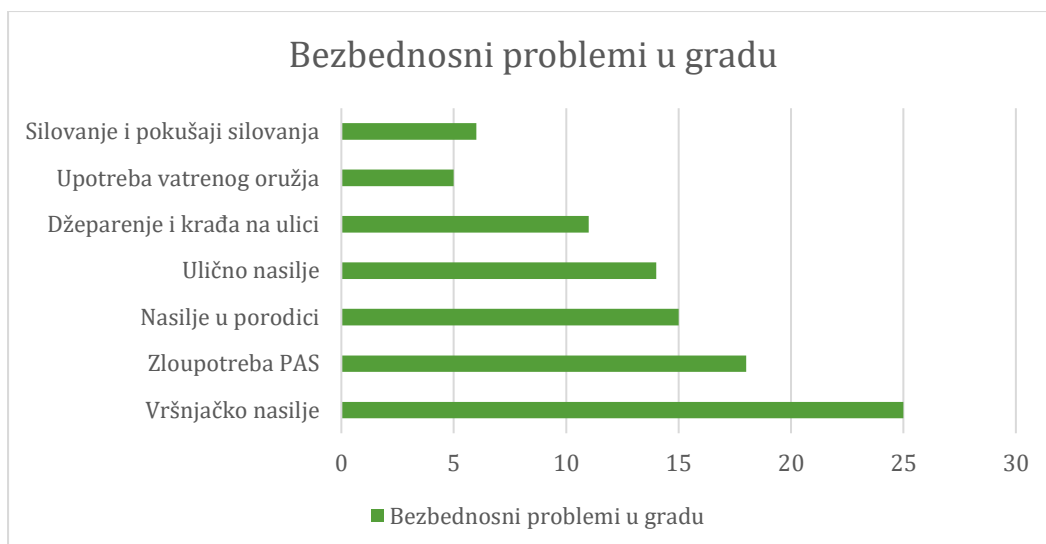
Grafikon 9: Ko je zaslužan za bezbednost ispitanica?

OSEĆAJ BEZBEDNOSTI ŽENA I DEVOJČICA U KRALJEVU

U Kraljevu je anketirano 37 ispitanice različitog uzrasta, bračnog statusa i obrazovanja. Pet ispitanica u ovom uzorku živi na selu, a sve ostale u gradskoj sredini. Većina je starosti između 36-45 godina (10), a zatim starosti između 18-25 (devet), dok je najmanje ispitanica je iz starosne grupe preko 65 godina (jedna ispitanice).

Najveći broj ispitanica je sa visokim obrazovanjem (23) i zaposleno je na neodređeno vreme (16 ispitanica). U anketi je učestvovalo i osam učenica/studentkinja iz Kraljeva, četiri preduzetnice, jedna penzionerka, jedna frilenserka i četiri nezaposlene žene. Ispitanice su svoje materijalno stanje uglavnom ocenile kao osrednje (19) i dobro (12).

Upitane za osećaj bezbednosti u gradu, **67,6% ispitanica navodi da se ponekad osećaju nebezbedno**, dok samo 24,3% žena navodi da se osećaju prilično bezbedno. Na pitanje da li se plaše da noću idu same kroz svoje naselje/grad, 48,6% navodi da se ponekad plaši, a 37,8% da se plaše.

Grafikon 10: Bezbednosti problemi u Kraljevu

Pored navedenih problema, ispitanice su dodale i seksualno uznemiravanje u javnom prostoru (neprijatno dodirivanje, dobacivanje i slično).

Kako bi povećale svoju ličnu bezbednost, preko polovine žena navodi da ne idu noću same, svaka treća žena/devojčica koristi mobilni telefon/aplikacije, dok svaka peta nosi suzavac i neki drugi predmet za samoodbranu.

Trudim se da ne zalazim u neprometne delove grada u kasnim satima, posebno ne sama.

U pripravnosti u šaci držim ključeve za samoodbranu.

Pohađala sam kurs samoodbrane.

Dve trećina ispitanica iz Kraljeva smatra da je za njihovu ličnu bezbednost najbitniji njihov način života, a preko polovine misli da je najbitnija sredina u kojoj žive. Najveći broj njih smatra da je policija u njihovom gradu nije efikasna.

- Ulica Cara Lazara, oko Toplane i MUP-a
- Beogradska ulica
- Most Milomira Glavčića
- Karađorđeva ulica
- Ribnica
- Park kod Narodnog muzeja
- Grdica

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE BEZBEDNOSTI ŽENA I DEVOJČICA U KRALJEVU

Preporuke za poboljšanje bezbednosti žena i devojčica u Kraljevu, dobijene kroz pregled lokalnih dokumenata, anketu i dodatne razgovore sa građankama Kraljeva mogu se grupisati u nekoliko kategorija:

PREVENTIVNE AKTIVNOSTI

- Promocija nenasilja, tolerancije i poboljšanja bezbednosti među mladima (nasilje u porodici, vršnjačko i digitalno nasilje, seksualno nasilje...):
 - ➔ podržati i finansirati projekte organizacija civilnog društva i drugih aktera za realizaciju radionica sa mladima na temu bezbednosti u kontekstu rodne ravnopravnosti
 - ➔ organizovati kampanje o povećanju bezbednosti i sprečavanja nasilja čija su ciljna grupa mladi (na primer, onlajn kampanje na društvenim mrežama koje mladi najviše koriste)
- Jačati građansku svest i informisanost o sprečavanju nasilja prema ženama i devojčicama:
 - ➔ Informativne kampanje u lokalnim medijima, tematski medijski prilozi; redovno informisanje o načinima prijave nasilja i dostupnim vidovima podrške u gradu.
 - ➔ Radionice o međugeneracijskoj podršci i solidarnosti, posebno sa mladima

OBEZBEĐIVANJE PODRŠKE ŽENAMA U SITUACIJI NASILJA: finansiranje rada specijalizovane SOS službe za podršku ženama i devojčicama koje prežive nasilja (podrška radu ženskih organizacije koje imaju dugogodišnje iskustvo i znanje u ovoj oblasti).

POBOLJŠANJE INFRASTRUKTURE

- Mračne ulice i delovi grada stvaraju značajan osećaj nebezbednosti devojčicama i ženama u gradu. Potrebno je osigurati da svuda postoji adekvatno i funkcionalno ulično osvetljenje
- Urediti trotoare i prilaze zgradama, parkove i druga javna mesta, posebno ona koja su obeležena kao nebezbedna.
- Uvesti redovne autobuske linije u prigradskim i seoskim sredinama i regulisati bolji gradski prevoz u večernjim satima.
- Redovno održavanje dečijih igrališta, koja često propadaju nakon izgradnje ili se u večernjim satima pretvaraju u nebezbedna mesta.
- Održavati javna mesta čistim, osvetljenim, uređenim, po potrebi ograđenim.
- Obezbediti da postavljene kamere ne ugrožavaju privatnost građana i građanki.

RAD LOKALNIH USTANOVA I INSTITUCIJA

- Prepoznavanje teme bezbednosti, posebno u kontekstu rodne ravnopravnosti, u lokalnim javnim politikama, obezbeđivanje finansijskih sredstava za realizaciju aktivnosti iz lokalnih planova u oblasti bezbednosti.
- Bolja koordinacija Saveta za bezbednost grada sa lokalnim ustanovama i mesnim kancelarijama.
- Mapiranje realnih potreba građana i građanki pri planiranju svake lokalne javne politike, kroz javne diskusije, fokus grupe, razgovore.
- Redovno informisanje građana i građanki o statistici napada ili ugrožavanja bezbednosti: pregled podataka na mesečnom ili kvartalnom nivou objavljena u lokalnim medijima ili na internet prezentaciji grada
- Javno dostupne i organizovane liste telefonskih brojeva sa informacijama kome građanke/građani mogu da se obrate u situacijama nasilja i pretnje po bezbednost.
- Adekvatno zbrinjavanje uličnih životinja, sprečavanje zlostavljanja uličnih životinja; bolja kontrola da li su ljubimci pušteni bez nadzora i/ili povoca.

Jedna od ključnih preporuka je da predstavnici/ce lokalne samouprave i lokalnih ustanova aktivno uključuju devojčice i žene u procese mapiranja potreba i planiranja mera za poboljšanje bezbednosti u gradu, kroz razgovore o potrebama da bi se osećale bezbednije. Potrebno je redovno organizovati konsultacije na ove teme, odnosno, u svim fazama pripreme, planiranja, izrade, procene uspešnosti gradskih javnih politika, a ne samo tokom obaveznih javnih rasprava regulisanih zakonima.

Predlozi za poboljšanje bezbednosti odnose se i na ustanove čiji je rad regulisan na nacionalnom nivou, prvenstveno na policiju. Žene i devojčice navode da su potrebne češće policijske patrole u naseljima u večernjim satima, poboljšanje kontrole narkotika i zloupotrebe alkohola, posebno noću i vikendom. Posebno je istaknuto da nadležni organi i ustanove u situacijama prijave rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici moraju da reaguju adekvatno i u najkraćem mogućem roku. Potrebno je jačati kapacitete lokalnih ustanova nadležnih za sprečavanje i reagovanje na nasilje prema ženama i seksualno nasilje.

ANEKS 1: POZITIVNI PRIMERI IZ PRAKSE DRUGIH GRADOVA

Kako bismo sagledale postojeću normativu i praktično delovanje u sektoru bezbednosti i osećanju lične sigurnosti građanki Pančeva, Kraljeva i Zemuna, bilo je neophodno najpre istražiti da li u Srbiji postoje gradovi koji bi poslužili kao primeri dobre prakse, tj. koji imaju već donete lokalne strategije bezbednosti. Kao primere pozitivne prakse možemo da navedemo Niš i Leskovac, kao gradove koji su doneli strategije bezbednosti grada ili u kojima je pokrenut postupak donošenja ovakvih akata. Uočljiva je tendencija da veliki broj gradova u Srbiji ima donete strategije bezbednosti saobraćaja, ali se ove strategije ne odnose na kriminalitet uopšte, nego na samu saobraćajnu infrastrukturu i bezbednost na putevima, što smatramo da je nedovoljno i da ne pruža zaštitu od nasilja i drugih vrsta kriminaliteta koji se javljaju u gradovima širom Srbije.

GRAD NIŠ

Skupština grada Niša donela je sledeće dokumente:

- Odluku o pristupanju izradi Strategije bezbednosti grada Niša ("Sl. list grada Niša" br. 66/2009) i Odluku o usvajanju strategije bezbednosti grada Niša ("Sl. list grada Niša" br. 41/2010)
- Odluku o usvajanju strategije bezbednosti mladih grada Niša ("Sl. list grada Niša" br. 102/2013)
- Strategiju bezbednosti saobraćaja na putevima grada Niša za period od 2017. do 2021. godine sa akcionim planom za sprovođenje strategije bezbednosti na putevima grada Niša za period od 2017. do 2021. godine ("Sl. list grada Niša" br. 90/2018).

U *Strategiji bezbednosti grada Niša* iz 2010. godine nisu bile iskazane bezbednosne potrebe žena, posebno kada se radi o porodičnom nasilju i trgovini ljudima. Zbog toga je u istraživanju *Ka rodno osetljivoj Strategiji bezbednosti grada Niša*⁴² koje je 2014. godine realizovao Ženski istraživački centar iz Niša, navedeno da je neophodno sagledati bezbednosne potrebe oba pola, utvrditi razlike i promeniti postojeće strategije rodnom pristupom.⁴³ Lokalni strateški dokumenti, *Strategija bezbednosti grada Niša* (2010) i *Strategija bezbednosti mladih grada Niša* (2013) nemaju rodno senzitivni pristup. U ovim dokumentima, na osnovu velikog broja pokazatelja i statističkih podataka, izvršena je procena stepena bezbednosti na nivou gradskih opština i grada, evidentirani su ključni uzroci narušavanja bezbednosti, mapirane su najugroženije grupe i područja

42 Istraživanje je sprovedeno u okviru šireg projekta „Ka rodno osetljivoj strategiji bezbednosti grada Niša”, koji je realizovao stručni tim Ženskog istraživačkog centra za edukaciju i komunikaciju iz Niša, uz finansijsku pomoć OSCE Mission to Serbia Democratization Department DEMSEC.

43 Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju u Nišu, *Ka rodno osetljivoj Strategiji bezbednosti Grada Niša* 2014. <http://www.zicni.org.rs/projekti/projekat-ka-rodno-osetljivoj-strategiji-bezbednosti-grada-nisa-2014/>

rizika. Na osnovu toga su definisani strateški ciljevi i prioritetne aktivnosti usmerene na podizanje nivoa bezbednosti i organizovanja kompetentnih službi, kao i uloga pojedinih aktera u lokalnoj samoupravi. Kada je u pitanju lična i kolektivna bezbednost, konstatovano je da je stopa ukupnog kriminaliteta na području koje pokriva Policijska uprava u Nišu u porastu za period 2003-2006. godine, a nakon toga stagnira. U okviru segmenta o socijalnoj bezbednosti, kao specifičan cilj istaknuto je podizanje nivoa bezbednosne kulture i navedene su aktivnosti kojima se to postiže (identifikovanje i mapiranje javnih mesta u gradu koja imaju povećan nivo rizika po bezbednost građana, promocija bezbednosne kulture, podrška informisanju građana o rizicima po bezbednost na javnim mestima i sl). Kao poseban strateški cilj u segmentu socijalne bezbednosti navedeno je jačanje mehanizama za prevenciju i borbu protiv svih oblika kriminala.

Očigledno je da u navedenim lokalnim dokumentima, bezbednost nije sagledana iz rodne perspektive, niti su uzete u obzir bezbednosne potrebe i problemi koji pogađaju žene, osim kod porodičnog nasilja, gde je uopšteno konstatovano da su porodičnom nasilju u najvećem procentu izložene žene nižeg obrazovnog nivoa i životnog doba od 45-50 godina. Osim toga, za procenu nivoa bezbednosti nije uzet u obzir strah od kriminaliteta kao značajni pokazatelj osećanja (ne)sigurnosti i (ne)zadovoljstva radom organa formalne društvene kontrole u otkrivanju i procesuiranju krivičnih dela.

S druge strane, rezultati istraživanja su osnova za uspostavljanje saradnje predstavnika institucija u sektoru bezbednosti, lokalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost i organizacija civilnog društva, posebno onih koje se bave ženskim ljudskim pravima, u utvrđivanju bezbednosnih prioriteta i bezbednosne politike na lokalnom nivou.

Cilj *Strategije bezbednosti mladih grada Niša* je da pruži empirijske informacije o stavovima mladih u Nišu o bezbednosti ovog grada, zatim o njihovoj informisanosti, kao i spremnosti da aktivno učestvuju u političkom i društvenom odlučivanju. Pri tome su obuhvaćene sledeće kategorije bezbednosti, izvedene iz Strategije bezbednosti grada Niša: 1) Opšta bezbednost - ključni indikatori sigurnosti i identifikacija glavnih problema koji narušavaju bezbednost mladih; 2) Ekonomska bezbednost a. Rad - nezaposlenost, siromaštvo, prava zaposlenih; b. Trgovina - kvalitet robe i usluga; 3) Socijalna bezbednost a. Zdravlje b. Kriminal c. Poštovanje ljudskih prava i prava manjina d. Saobraćaj i transport e. Vršnjačko i porodično nasilje 4) Društveno-politička odgovornost - aktivizam i informisanost mladih.

GRAD LESKOVAC

U Leskovcu je osnovan *Savet za bezbednost grada Leskovca*.⁴⁴ Aktivnosti Saveta su se u periodu 2011-2014. godine bazirale na organizaciji manifestacija i akcija povodom

44 Grad Leskovac, <https://www.gradleskovac.org/index.php/savet-za-bezbednost>

značajnih datuma i događaja. Po formiranju novog saziva Saveta za bezbednost grada Leskovca u februaru 2014. godine, pristupilo se pripremama za izradu Strategije bezbednosti grada Leskovca za period 2015-2020. godine i formirane su radne grupe za: 1) prevenciju bolesti zavisnosti, narkomanije i maloletničke delinkvencije, 2) prevenciju kriminala, nasilja i bezbednosti u saobraćaju, 3) prevenciju nasilja u porodici, 4) bezbednost ranjivih grupa i rodnu ravnopravnost, 5) prevenciju prirodnih katastrofa, 6) prevenciju javnog zdravlja, 7) bezbednost omladine, 8) prevenciju zaraznih bolesti domaćih i divljih životinja, 9) zaštitu životne sredine i 10) bezbednost nacionalnih manjina. Zadatkom radnih grupa je da u okviru svojih oblasti predlože mere za unapređenje bezbednosti građana i građanki Leskovca.⁴⁵

Radna grupa za bezbednost ranjivih grupa i rodnu ravnopravnost dala je inicijativu za oslobađanje od plaćanja administrativnih taksi žrtava porodičnog nasilja, na osnovu koje je Skupština grada Leskovca donela odluku o oslobađanju plaćanja gradskih administrativnih taksi žrtava porodičnog nasilja (2014). *Radna grupa za prevenciju nasilja u porodici* bavila se pitanjem izgradnje Sigurne kuće za žrtve porodičnog nasilja, psihoterapeutskim tretmanom počilaca nasilja u porodici i saradnjom nadležnih subjekata za zaštitu žrtava nasilja u porodici. Takođe, tokom 2015. godine ispitivano je i javno mnjenje o stanju bezbednosti u gradu Leskovcu i organizovane su brojne tribine na kojima se pričalo o važnosti izrade Strategije bezbednosti grada Leskovca.

U rezultatima ankete o stanju bezbednosti na teritoriji grada Leskovca⁴⁶ ispitivano je koliko se građani i građanke Leskovca osećaju bezbednim, kako bi se na osnovu toga predložile konkretne mere za Strategiju bezbednosti koja bi obuhvatila petogodišnji period 2015-2020. godine. Iz zaključaka istraživanja se vidi da se građani i građanke Leskovca u velikoj meri osećaju bezbedno u svom gradu, da su najveći uzroci problema nebezbednosti loša ekonomska situacija, siromaštvo, nezaposlenost i urušen sistem vrednosti u društvu, a da su najveći bezbednosni problemi u gradu pljačke, provale i razbojništva, nasilje povezano sa narkomanijom i alkoholizmom, stanje saobraćajne infrastrukture, narušavanje javnog reda od strane organizovanih grupa i pojedinaca i problem pasa lotalica. Posebnu percepciju bezbednosnih problema imaju pojedine kategorije građana i građanki Leskovca (ranjive grupe poput žena, školske populacije, romske populacije).

U okviru cilja prevencije i smanjenja kriminala na teritoriji grada Leskovca, kao osnovni zadaci su prepoznati: instaliranje sigurnosnih kamera na bezbednosno najugroženijim delovima grada, edukacija stanovništva uz pomoć relevantnih institucija i resocijalizacija učinilaca krivičnih dela.

45 Presentacija rada Saveta za bezbednost Grada Leskovca,
https://www.gradleskovac.org/images/stories/dokumenta/savet%20za_bezbednost/Prezentacija_rada_Saveta_za_bezbednost_grada_Leskovca.pdf

46 | Ispitivanje javnog mnjenja o stanju bezbednosti na teritoriji Grada Leskovca,
https://www.gradleskovac.org/images/stories/dokumenta/savet%20za_bezbednost/Prezentacija_Ankete_%20bezbednosti_28.5.2015.pdf

U Izveštaju o osnovnim pokazateljima stanja bezbednosti saobraćaja u periodu od 2012. do 2016. godine⁴⁷ pažnja je posvećena samo bezbednosti u saobraćaju.

Skupština Grada Leskovca usvojila je:

- Strategiju bezbednosti grada Leskovca za period 2018-2022. godinu⁴⁸
- Porodični priručnik za ponašanje u vanrednim situacijama⁴⁹

U središtu **Strategije za bezbednost grada Leskovca od 2018. do 2022. godine** nalazi se smanjenje kriminala u Leskovcu, a samim tim i prevencija vršnjačkog, partnerskog i porodičnog nasilja. Jedan deo strategije posvećen je Analizi rezultata ispitivanja javnog mnjenja – ankete o stanju bezbednosti na teritoriji grada.⁵⁰ Zaključak ankete je da se građani i građanke Leskovca u velikoj meri osećaju bezbedno u mestu u kome žive, jer „žive normalno i poštuju red i zakon“ (41,49%) i to što se ne kreću u krugovima u kojima se može ispoljiti nasilje (39,77%). Tek 5,66% građana smatra da su državni organi svojim dobrim radom doprineli njihovom osećanju lične bezbednosti. Po mišljenju građana i građanki, tri najveća bezbednosna problema u Leskovcu su pljačke, provale i razbojništva (47,91%), nasilje povezano sa narkomanijom i alkoholizmom (40,52%) i stanje saobraćajne infrastrukture (29,76%). Pored ovih problema, građane zabrinjava narušavanje javnog reda i mira od pojedinaca i kriminalnih grupa, psi lualice, vršnjačko nasilje. Kada se bezbednosni problemi sagledaju iz ugla žena i muškaraca uočava se da određeni bezbednosni problemi, poput pasa lualica, nasilja u porodici i seksualnog uznemiravanja više zabrinjavaju žene, nego muškarce. Najveći uzroci nasilja su loša ekonomska situacija, siromaštvo i nezaposlenost (83,24%), urušen sistem vrednosti u društvu (59%) i to što državni organi ne rade svoj posao (35,79%). Na pitanje da li je bezbednost neke grupe građana u Leskovcu ugrožena, veliki procenat ispitanika smatra da je bezbednost omladine i dece posebno ugrožena, zatim romske populacije, kao i starijih osoba i osoba sa invaliditetom. Veliki procenat građana Leskovca bi se angažovao u rešavanju nekog bezbednosnog problema. Ipak, zabrinjava činjenica da skoro trećina građana ne želi da se uključi u rešavanje problema u zajednici. Žene je posebno potrebno dodatno ohrabriti da se uključe u rešavanje bezbednosnih problema u gradu.

47 Izveštaj o osnovnim pokazateljima stanja bezbednosti saobraćaja u periodu od 2012. do 2016. godine, grad Leskovac, dostupno na https://www.gradleskovac.org/images/stories/dokumenta/savet%20za_bezbednost/Izvestaj%20o%20stanju%20bezbednosti%20saobracaja%20na%20teritoriji%20grada%20Leskovca.pdf

48 Strategija bezbednosti grada Leskovca za period 2018-2022. godine, dostupna na <https://www.gradleskovac.org/images/stories/dokumenta/dokumenta/Strategija%20bezbednosti%202018-2022.pdf>

49 Porodični priručnik za ponašanje u vanrednim situacijama, https://www.gradleskovac.org/images/stories/dokumenta/savet%20za_bezbednost/Vanredne_situacije_Cirilica_FINAL.pdf

50 Isto, str. 18

U strategiji su kao strateški prioriteti⁵¹ prepoznati prevencija i smanjenje kriminala u Leskovcu, saobraćajna infrastruktura kao značajan faktor bezbednosti, kvalitetan i bezbedan život za mlade, prevencija porodičnog i partnerskog nasilja, zdravlje ljudi i životna sredina, profesionalni kapaciteti Saveta u skladu sa izazovima problema bezbednosti.

Porodični priručnik za ponašanje u vanrednim situacijama⁵² se bavi pitanjima od svakodnevnog životnog značaja koji se tiču bezbednosti građana i građanki u smislu vanrednih prirodnih i bezbednosnih katastrofa poput požara u domaćinstvima, šumskih požara, poplava, spasavanja i rada na vodi – reke i jezera, problem klizišta i odrona, zemljotresi, tehničko-tehnološke opasnosti, nuklearne i radiološke nesreće, terorizam, ekstremni vremenski uslovi, ekstremna vrućina – toplotni udar, ekstremna hladnoća – snežne oluje i smrzavanje, oluje i udari groma, neeksplozivna ubojna sredstva, saobraćajne nesreće i prva pomoć u ovim situacijama.

51 Isto, str. 25

52 Porodični priručnik za ponašanje u vanrednim situacijama, grad Leskovac